

PROTEKTZIA OR PROTECTIONISM?

The Importance of Supporting Jewish Businesses

1. “Maharam of Padua v. Guistiniani; the Sixteenth-Century Origins of the Jewish Law of Copyright.” Neil Weinstock Netanel

In 1550, Rabbi Meir ben Isaac Katzenellenbogen of Padua (known by the Hebrew acronym, the “Maharam” of Padua) published a new edition of Moses Maimonides’ seminal code of Jewish law, the *Mishneh Torah*. Katzenellenbogen invested significant time, effort, and money in producing the edition. He and his son also added their own commentary on Maimonides’ text. Since Jews were forbidden to print books in sixteenth-century Italy, Katzenellenbogen arranged to have his edition printed by a Christian printer, Alvise Bragadini. Bragadini’s chief rival, Marc Antonio Giustiniani, responded by issuing a cheaper edition that both copied the Maharam’s annotations and included an introduction criticizing them. Katzenellenbogen then asked Rabbi Moses Isserles, European Jewry’s leading juridical authority of the day, to forbid distribution of the Giustiniani edition.

What halachic considerations are at play in this question? Can the Rama (R. Isserles) issue a psak for a Goy? How can his psak impact Jews to have Maharam Padua’s desired effect?

2. שו"ת הרמ"א (סימן י')

... והואיל וביררנו והוכחנו שדין כותי בדיני ישראל ונידון כותי עם ישראל כשני נימולים, נבוא ונקפץ אל המקום אשר דברינו הולכים לשם ונדבר על המעשה אשר נעשה בעולם... ה"ה הגאון מהר"ר מאיר מפאדוואה... ואומר, שדין הוא עם הגאון שהוא ימכור ספריו ראשונה. והואיל ובעונותינו שרבו אין ידנו תקיפה לעשות כפי תורתנו, מ"מ לא נניח את שלנו ולומר שכל ישראל ומי שבשם ישראל יכונה לא יקנה שום ספר מיימוני החדשים רק מאותן היוצאים מתחת יד הגאון הנ"ל או באי כחו, והוא מארבעה טעמים...

3. פרשת בהר (ויקרא כה: יד) – וכי תמכרו מִמְכָּרוֹ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת אָחִיו

וכי תמכרו וגו' - לפי פשוטו כמשמעו. ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר, מכור לישראל חצרך, תלמוד לומר וכי תמכרו מוכר לעמיתך מוכר, ומנין שאת לקנות קנה מישראל חצרך, תלמוד לומר או קנה מיד עמיתך:

4. שו"ת הרמ"א (שם)

היסוד הגדול השלישי, הנה הוא במדרש תורת כהנים פרשת בהר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה וגו' למדה תורה דאם באת לקנות קנה מיד עמיתך, וכן למכירה. הנה הוא בהדיא מפורש, שאילו לא היה הגאון הנ"ל רק כאחד מבני עמי הארץ זכה בדין והדין עמו, כ"ש וק"ו עתה. ואין לומר דזהו דוקא כשהכותי והישראל נותנין בערך ובמקח אחד, אבל כשהכותי מוזיל טפי שרי ליקח ממנו כדי להרויח במקחו.

5. גמרא בבא מציעא עא.

דתני רב יוסף: אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, עמי ונכרי - עמי קודם, עני ועשיר - עני קודם, ענייך ועניי עירך - ענייך קודמין, עניי עירך ועניי עיר אחרת - עניי עירך קודמין. אמר רב: עמי ונכרי עמי קודם פשיטא! - אמר רב נחמן אמר לי הונא: לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם.

6. גמרא עבודה זרה כ.

דתניא: לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי - אין לי אלא לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה, לגר במכירה מנין? תלמוד לומר: תתננה... או מכור, לעובד כוכבים בנתינה מנין? תלמוד לומר: תתננה ואכלה או מכור לנכרי, נמצא אתה אומר: אחד גר ואחד עובד כוכבים בין בנתינה בין במכירה, דברי ר' מאיר; רבי יהודה אומר: דברים ככתבן, לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה. שפיר קאמר ר"מ! ור' יהודה? אמר

PROTEKTZIA OR PROTECTIONISM?

The Importance of Supporting Jewish Businesses

לך: אי סלקא דעתך כדקאמר ר"מ, לכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור, או למה לי? שמע מינה לדברים ככתבן הוא דאתא. ור"מ? **ההוא לאקדומי נתינה דגר למכירה דעובד כוכבים**. ור' יהודה? כיון דגר אתה מצווה להחיותו, וכנעני אי אתה מצווה להחיותו, להקדים לא צריך קרא.

What do these Gemaras prove for the Rama? Is it obvious that they apply to our case of sales?

7. שולחן ערוך, חושן משפט סי' קע"ה

סעיף מ' – המוכר לעובד כוכבים או שוכר לו, היו משמתין אותו עד... סעיף מ"א – במה דברים אמורים, כשיכול למוכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן הגוי. אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות...

8. סמ"ע (שם)

בדמים שנותן הגוי כו'. עיין פרישה, שם כתבתי דהיינו דוקא בדמי השוים או יותר מעט, ולא כשהגוי מעלה בדמים הרבה יותר מהסדר, דאז צריך למוכרו לישראל בדמים השוים. והב"י [שם] פירש כן מ"ש הטור ואי חזינן שמכוין לקנות במצר ישראל כו', דהיינו שראינו שמוסיף דמים הרבה ע"ש, ועיין מ"ש בסמוך.

9. אהבת חסד ח"א, פרק ה'

א. אם באו ישראל וכנעני ללוות מאצלו, ושניהם בשוה על משכונות או בטחונות טובות, ילוח לישראל, דכתיב (שמות כב: כד): "אם כסף תלוה את עמי וגו'", ואמרו חז"ל (ב"מ עא.) ד"עמי" קודם.

ב. ואפילו אם הכנעני רוצה לתן לו רבית והישראל בחנם...

ה. ודע, דבדין זה שאמרנו דיקדים לישראל בחנם מלכנעני ברבית, נחלקו הגדולים בזה. יש אומרים דאפילו אם ילוח לכנעני יהיה הרוח מרובה, גם כן הצריכה התורה להלוות לישראל בחנם, אם היה ההלואה בכדי שיעורי השגת ידו לזה... **ויש אומרים, דדוקא היכא שהרוח הוא מועט, אבל אם הרוח הוא מרובה, אינו מחויב בזה.** וכן משמע קצת מתשובת רמ"א סי' י', עיי"ש.

ו. **ודע עוד, דהוא הדין לענין מכירה גם כן הצריכה התורה, כשהיה לישראל דבר מה למכור ונזדמן לפניו ישראל וכנעני, ימכור לישראל.** וכן הוא הדין לענין אם צריך לקנות. דכתיב: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו'", ואיתא בספרא... **ופשוט דהוא הדין אם צריך לשכור איזה דבר למלאכתו, מוטב שישכור מישראל, אם התועלת משניהו בשוה.**

ז. **ואפילו אם הכנעני מוסיף מעט יותר על המקח, אפילו הכי מוטב למכור לישראל בפחות.** וכן הוא הדין לענין קנין, מוטב יותר שיקנה מישראל.

Are all Jews equal for this Halacha? Should any be excluded?

10. תשובות והנהגות כרך ב', סי' תשכ"ד

... אמנם היכא דהמחירים של היהודי והגוי שוים, ודאי חייב מדינא לקנות מיהודי שומר תורה, **ולא מעכו"ם או מחלל שבת בפרהסיא שנתמעט מעמיתך**. אמנם צ"ע מהו השיעור עד כמה צריך לטרוח עבור זה, ואטו נימא שאם בקצה העיר יש חנות של שומר שבת שיצטרכו לקנות ממנו דוקא, והבאנו בתשובה שמה **שרבינו החזו"א זצ"ל נהג לשלוח לקנות לו בבית מרקחת רחוק בהתחלת העיר שהיה שומר שבת, ולא מבית מרקחת קרוב של אינו שומר שבת, אבל אולי מדת חסידות נהג, ולא קבע כן מעיקר הדין, וצידדנו דאולי השיעור כדי הילוך מיל כמו בתפילה בציבור או לגבל בטהרה...**